

УДК 069 (1–4)

Ганна Козій (м. Переяслав-Хмельницький)

ПЕРШОМУ В УКРАЇНІ МУЗЕЮ ПРОСТО НЕБА — 45

У статті висвітлюється історія створення Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряниці в Переяславі-Хмельницькому.

Ключові слова: музей, народна архітектура, Середня Наддніпрянина, експозиція.

В статье освещается история создания Музея народной архитектуры и быта Средней Надднестрянщины в Переяслав-Хмельницком.

Ключевые слова: музей, народная архитектура, Средняя Надднестрянщина, экспозиция.

Початок 60-х років ХХ ст. в музейній справі України ознаменувався створенням музеїв під відкритим небом — найбільш ефективною формою виявлення, фіксації, популяризації і збереження етнографічних пам'яток, найбільш раціональної і дійової форми показу оригінальних пам'яток народної архітектури, предметів побуту і вжитку, знарядь праці, творів народного мистецтва у взаємозв'язку та в природному оточенні.

В цей час серед музейних працівників, партійних функціонерів, серед творчої інтелігенції поширювалися розмови про музеї під відкритим небом. В засобах масової інформації одним з перших підняв це питання житель Переяслава-Хмельницького краєзнавець Єфрем Федотович Іщенко. Не будучи музейним працівником, меліоратор за освітою, вже пенсійного віку, Є. Ф. Іщенко розробив концептуальні засади музею нового типу. Це мала бути натуральна експозиція житлового-господарських комплексів. До того ж споруди і речі повинні бути достовірні (оригінальні) і відтворюватись у властивому для них оточенні¹.

У січні 1961 р. Є. Ф. Іщенко поділився своїми планами з директором Переяслав-Хмельницького історичного музею М. І. Сікорським та завідувачим відділом етнографії М. І. Жамом². У спогадах І. М. Жамма знаходимо: «Ідея сподобалася і захопила М. І. Сікорського, як і посіяла сумніви щодо реального втілення їх в життя, оскільки згідно із задумом проектанта Є. Ф. Іщенка для створення експозиції типового Наддніпрянського села потрібно було виділення земельної ділянки до 500 га, де мала бути відтворена і збережена флора і фауна регіону»³.

Досвід створення подібних музеїв в СРСР був недостатній. Була відсутня солідна науко-

во-теоретична база відбору, демонтажу, реставрації та збереження пам'яток дерев'яної архітектури. Методика будівництва музеїв просто неба була розроблена слабо. Ідея Іщенка, яку почав втілювати в життя М. І. Сікорський, спочатку не знаходила підтримки. Але Сікорський не здавався. Просив, переконував у необхідності створення музею просто неба. Зустрічався з партійними радянськими керівниками, науковцями, представниками творчої інтелігенції, щоб заручитися підтримкою. А також працював у київських бібліотеках, архівах, спілкувався з провідними науковцями в галузі дерев'яної народної архітектури. До того ж ідея створення музею була підкріплена певними історичними реаліями — створення Канівського водосховища. А це значить, під водами штучного моря мали зникнути безмежні запашні луки з травами вище людського росту, десятки озер, археологічні пам'ятки різних історичних епох.

Переяславські музейники розуміли, що зникнуть безслідно і дуже швидко тисячі пам'яток народної архітектури, десятки тисяч речей побуту і вжитку, високохудожніх творів народного мистецтва, знарядь праці тощо. І це підштовхувало діяти. Створення музею просто неба була ніби спокута провини за недалекоглядність дій ініціаторів і проектантів цього грандіозного і, як виявилось пізніше, не потрібного та, навіть, шкідливого проекту.

Одним з перших, хто сприйняв будівництво музею, був П. Т. Тронько, в той час заступник голови Ради Міністрів УРСР. І зробив, мабуть, найголовніше: допоміг у питанні виділення земельної ділянки. Пізніше писав: «... не так просто було вирішити питання щодо виділення великої ділянки землі на горі за

Трубежем і перевезення туди культових споруд, усяких старожитностей”⁴.

Ідея Іщенка впала на благодатний ґрунт. На той час у Переяславі-Хмельницькому працював історичний музей, до структури якого входили відділи: археологічний та етнографічний, що знаходився у комплексі Михайлівської церкви XVII–XVIII століть. Тут було представлено близько двадцяти ремесел і промислів: знаряддя праці, різні пристрої, заготовки, готові вироби. На подвір’ї було встановлено вітряк, комору, велику кількість сільськогосподарських машин і реманенту. В трапезній було відтворено типовий інтер’єр сільської хати XIX століття. Це був результат великої пошукової і науково-дослідницької роботи невеликого колективу науковців історичного музею, в штаті якого було 18 чоловік, з яких 6 наукових співробітників разом з директором. Вони володіли методикою науково-пошукової роботи, орієнтувалися в безмежному морі речей побуту, знарядь праці, творів народного ужиткового мистецтва. Могли визначити, відібрати типові, характерні для певного регіону і періоду речі. Могли відібрати дійсно високохудожні витвори народних умільців. І ось цей маленький колектив почав працювати над втіленням в життя ідеї створення музею просто неба.

Перед колективом постала ціла низка завдань:

- пошук території під будівництво музею та відповідні переговори та узгодження про виділення земельної ділянки;
- науково-дослідницька робота;
- організація науково-пошукової роботи;
- розробка структури та тематичної спрямованості музею;
- розробка генерального проекту експозиції.

І все це потрібно було робити одночасно, швидко, на відповідному науковому рівні і згідно з ідеологічними вимогами того часу. Зрозуміло, що успіх справи задуманого музею залежав від терміну виділення і розміру земельної ділянки під будівництво музею.

Після тривалих пошуків, узгоджень з райвиконкомом відносно території під музей зупинилися на урочищі Гора, на околиці Переяслава-Хмельницького. Вибір не був випадковим. Це високе плато над долинами рік Дніпро і Трубіж. Рельєф відповідав ландшафту Наддніпрянського села. Тут здавна селилися люди. Тут знаходяться залишки курганів епо-

хи бронзи, могильник і поселення черняхівської культури, давньоруське селище і поселення XVII–XVIII століть. Через територію гори проходив сухопутний відрізок Дніпровського шляху із “варяг у греки”, який зберігся до сьогодні. Відсутність зелених насаджень давала можливість насадити їх за власним задумом, а підвищеність над рівнем Дніпра і Трубежа (16 м) — ідеальні умови для будівництва та збереження пам’яток дерев’яної архітектури.

У 1963 р. було надіслано клопотання до Київського облвиконкому від імені громадськості міста, дирекції історичного музею, місцевих органів влади з проханням про виділення ділянки земельних угідь для створення етнопарку, присвяченого 150-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка. У парку планувалося висадити саджанці тих порід дерев, які опоетизував Великий кобзар. Гарантувалося, що ніяких затрат при закладенні парку не буде⁵.

Рішенням облвиконкому земельна ділянка була виділена. 23 березня 1963 р. на засіданні Переяслав-Хмельницького міськвиконкому обговорювалося питання “Про створення лісопарку та першого на Україні етнографічного музею під відкритим небом в межах міста Переяслав-Хмельницького на честь 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка”, а також, враховуючи майбутні перспективи розвитку міста, виконком міської Ради депутатів трудящих прийняв рішення виділити із земель радгоспу “Переяславський” ділянку під лісопарк та етнографічний музей у розмірі 5 га⁶.

Після визначення території розпочалася робота по розробленню проекту парку музею. З цією метою була створена вчена Рада, в склад якої увійшли: кандидат архітектури Г. Борисович, краєзнавець С. Ф. Іщенко, етнограф М. І. Жам, історик М. П. Палагута, кандидат історичних наук Р. О. Юра. Головою вченої Ради був обраний директор історичного музею М. І. Сікорський.

Для розв’язання цього питання вивчалися наукові праці, архівні матеріали по сільській архітектурі Наддніпрянських сіл, зокрема, праці Г. Стельмаха, П. Юрченка, В. Самойловича, архівні матеріали про села Війтівці Переяславської полкової сотні, села Недра Яготинської сотні Переяславського полку XVIII століття.

Активізувалася пошукова робота. Були обстежені майже всі села Переяслав-Хмельницького району. Були організовані експедиції в

села Баришівського, Бережанського, Бориспільського, Яготинського, Іванівського, Городянського районів Київської області, села Шрамківського, Золотоніського районів Черкаської області, на Полтавщину і Чернігівщину. Під час експедицій важливе місце було відведене збору етнографічних матеріалів та виявленню типових народних будівель. Фіксувалися житла, внутрішнє їх планування, господарські та громадські споруди, будівельна техніка, конструктивні особливості, адміністративні дані та час будівництва будівель найбільш типових для лісостепу України, а також вивчалися типові риси ландшафту та доцільне планування поселень, дворів тощо. Вивчалися експозиції подібних музеїв в СРСР та зарубіжних країнах.

Узагальнивши результати археологічних досліджень та матеріали етнографічних експедицій, проаналізувавши досвід будівництва музеїв під відкритим небом в СРСР та за кордоном, взявши до уваги наукові дослідження по народній архітектурі, побуту українців, соціально-економічному розвитку українського села пореформеного періоду було визначено тематичну спрямованість, тип музею, а також структурний план та принципи побудови експозиції.

Тип музею був визначений за територіальною ознакою як регіональний. Передбачалося відтворити найпоширеніші форми поселень і садиб, представити народну дерев'яну архітектуру, еволюцію народного житла, розвиток народних ремесел та промислів, відтворити інтер'єри жител та громадських споруд Середньої Наддніпрянщини.

Проаналізувавши структуру і концептуальні засади вже діючих музеїв під відкритим небом, організатори Переяслав-Хмельницького музею дійшли висновку, що потрібно робити щось нове, щоб музей мав своє обличчя, мав свої особливості. Всі нароби колективу музею, вченої Ради втілилися в таку структуру:

- українське село 2-ї пол. XIX — поч. XX ст. Середньої Наддніпрянщини;
- ремесла і промисли українського пореформеного села;
- колекція вітряків;
- матеріальна і духовна культура найдавнішого часу.

Було знайдено оптимальний варіант проекту майбутнього музею. В основу структурної реалізації було покладено історико-етногра-

фічний напрям, що було притаманно в той час не багатьом музеям просто неба. Використовуючи досвід вже створених музеїв та методичні настанови Всесоюзної наради етнографів (1961 р.), історико-етнографічний напрям дав змогу керуватись загальноприйнятими принципами відбору експонатів та побудови етнографічних експозицій: територіально-етнічний, архітектурно-функціональний та соціально-майновий.

Практичне освоєння виділеної території розпочалося у 1963 році. Силами громадськості міста було розпочато закладку парку на честь 150-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка, було перевезено першу будівлю — громадську споруду сільського сходу кінця XIX ст. — гамазей. У 1965 р. було перевезено перше житло — хату середняка — пам'ятку народного будівництва середини XIX ст. До кінця 60-х років було встановлено понад 30 пам'яток народної архітектури та побуту. Було сформовано, або були в процесі встановлення двори гончара, середняка, чинбаря, заможного селянина-промисловця, були перевезенні поліська хата, шинок, 10 вітряків, церковно-парафіяльна школа кінця XIX — початку XX ст., унікальні пам'ятки дерев'яної архітектури — церква Івана Богослова (поч. XVII ст.) та церква Св. Георгія (сер. XVIII ст.).

Вже з перших кроків стало зрозуміло, що, згідно з генеральним проектом розбудови музею, територія замала. Тому за проханням дирекції музею у 1966 р. рішенням виконкому Переяслав-Хмельницької районної Ради було додатково відведено земельну ділянку площею 2 га, де відразу ж почали створювати археологічний розділ. За погодженням з обласним відділом у справах будівництва та архітектури у липні 1970 р. Переяслав-Хмельницькою райрадою було затверджено виділення земельної ділянки площею 13 га, крім того, під музей було задіяно пустир, територію закритого єврейського кладовища площею до 3-х га та сезонні городи жителів міста⁷.

Передбачалося, що на виділеній площі буде встановлено близько 60 споруд, розміщені лісний кордон, подвір'я рибалки, садибу поміщика, двір ткача, шевця, садибу заможного селянина-землевласника, базарну площу, корчму і церкву Св. Параскеви кін. XIX ст. Протягом 1978–1982 рр. колектив працював над реконструкцією унікального об'єкта — фортифікаційної споруди козаків — козацької залози.

Одночасно з експозицією музею-села проводилася велика робота по створенню розділу матеріальна і духовна культура найдавніших часів. Ініціатор організації етнопарку музею просто неба І. Є. Іщенко передбачав створення експозиції, яка розповідала б про давню історію України, бо “специфіка створеного музею вимагає починати з етногенезу українського народу”. При цьому вказував: “але оскільки історія в своїй вічності єдина, а в процесі розвитку безперервна, тому повинні відтворити і пам’ятки з початку проживання людей на території України”⁸.

Створення експозиції археологічного відділу було започатковане у 1964 р. Розмістився він у найвищій частині музейної території, де було виявлено залишки поселення, а поряд, через шлях, могильник черняхівської культури. Понад шляхом, що вів через гору з Переяслава до Дніпра, кілометрів за 3 до міста, з давніх-давен височів курган-хрест, що був розкопаний влітку 1966 р. В кургані було виявлене скорчене поховання періоду середньої бронзи (2 тис. до н. е.). Зробили дерев’яне перекриття, вийшов маленький пантеон, пристосований для огляду⁹.

Наступними об’єктами були реконструкція житла з Переяслава XI ст. та фрагмент пізньопалеолітичної стоянки (15–10 тис. років до н. е.) з с. Добраничівка Яготинського району Київської області, перевезений монолітом. З огляду матеріалів Добраничівської стоянки і починається знайомство з історією житла і домашнього вогнища¹⁰.

В 70-ті роки археологічний розділ поповнили нові цікаві об’єкти: гончарна піч X ст. з Білогородки, гончарна піч та виробничо-господарський комплекс трипільської культури середини IV — початку III тис. до н. е. з с. Жванець Хмельницької області, реконструкція житла XI ст. з с. Соснова Переяслав-Хмельницького району, зруби XI ст. з району Подолу Києва, стели та поховальні скрині.

Проводилася велика робота по озелененню і ландшафтному благоустрою території музею, яка на початку будівництва являла собою майже чисте поле. Лише насаджений у 1963–1964 рр. невеличкий гай і природне озерце біля підніжжя Гори оживляли степовий пейзаж. Відсутність рослинності уможливила створити її за власним задумом, підпорядковано до завдань експозиції¹¹.

Озеленення урочища Гора, вироблення концепції народних традицій озеленення ук-

раїнського села належить ініціатору створення музею С. Ф. Іщенку. Продовжив його справу агроном Я. Г. Безнос, який багато зробив у створенні паркових ділянок.

Ще у 1969 р. все частіше до нового, ще не баченого музею, починають приїздити екскурсійні групи. З 1971 р. експозицію музею було відкрито для широкого огляду. На кінець 70-х років були випадки, коли за день до музею приїжджало понад 40 груп екскурсантів.

На кінець 70-х років було започатковано цікаву і виправдану в науково-методичному плані форму поглибленого експозиційного розкриття окремих тем і підтем¹². Цьому сприяла велика науково-дослідницька і науково-пошукова робота. Були сформовані повноцінні колекції народного одягу, рушників, килимів, скатертей, сільськогосподарських знарядь праці, транспортних засобів, а також виробів майстрів декоративно-ужиткового мистецтва. Значну роль у цьому відіграли дослідження наукових співробітників: “Сільськогосподарські знаряддя праці”, “Сухопутний транспорт України” (М. І. Жам), “Народні традиції, звичаї та обряди українців” (Н. В. Грукач), “Особливості народного одягу Середньої Наддніпрянщини”, “Семантика рушників” (Л. О. Годліна), “Скрині Середньої Наддніпрянщини” (Л. М. Набок), “Домашнє ткацтво Переяславщини” (Г. І. Козій).

Першою багатоплановою тематичною експозицією був Музей декоративно-ужиткового мистецтва Київщини 2-ї пол. XIX ст. У 1978 р. була створена експозиція Музею класика єврейської літератури Шолом-Алейхема з нагоди відзначення 120-ї річниці талановитого письменника, уродженця Переяслава¹³. У 1979 р. приступили до створення Музею “Світобачення і мирного освоєння космосу”. Концепція музею передбачала показ еволюції світогляду людини та досягнення Радянського Союзу в освоєнні космічного простору.

Таким чином, на початок 80-х років музей-село було побудоване. Головним прагненням у створенні музею було, по-можливості, справжнє відтворення дійсності. І це, можна сказати, вдалося. Перш за все цьому сприяє планування музейного села. Садиби являють собою вільно розташовані “займища”, до яких ведуть вулиці, вулички, провулки від центральної вулиці-тракту (двори бідняка, середняка, Гончара, заможного селянина-промисловця). Здебільшого вони сусідили один з одним, утворюючи таким чином вулиці. Тобто, в основу

планування покладена безсистемно-вулична форма поселень, що характерно для сільської забудови Наддніпрянщини. Виділено композиційний центр експозиції — сільський майдан.

При створенні експозиції керувалися критеріями естетики українського села як самобутнього композиційно-художнього образу, створеного на засадах синтезу краси природи і народної творчості в архітектурі дерев'яних споруд, в декоративно-ужитковому та інших видах народного мистецтва. Домінантою експозиції є двір — основна виробнича економічна одиниця індивідуального ведення сільсько-го господарства. Двори відкриті, з безсистемним розміщенням будівель, укомплектовані пам'ятками архітектури Середньої Наддніпрянщини. Комплекси житлових, господарських та допоміжних приміщень окремих садиб помітно відрізняють їх одна від одної залежно від майнового статку господаря. Оригінальність пам'яток надає музею переконливості та достовірності.

Своєрідності експозиції музею-села надають два архітектурні комплекси. Це архітектурний ансамбль козацької церкви XVII–XVIII століть та базарний майдан з крамницями, торговими рядами, гойдалками, колодязем-журавлем тощо.

На першому місці в плані забудови селянської садиби — хата. В оточенні садків, квітників білобок хати під солом'яними стріхами створюють відчуття реальної дійсності.

Велике значення у створенні переконливості відіграють інтер'єри. Ще в перші роки створення музею, під час створення інтер'єру хати заможного селянина Є. Ф. Іщенко застерігав, щоб експозиціонери не схилили і не відтворили обстановки “солоденького міщанства” “...з лубочними не художнього смаку картинами, всякими кицьками, собачками...”. “Це не вірно, такі смаки українському селянству як реалісту не притаманні. У нього є свій реалістичний розсудок, яким він користується в своїй щоденній господарській діяльності, і в літку, і взимку; відповідно до цього він і прикрашає і свою хату речами реалістичної естетики”¹⁴.

Девіз “Щоб було красиво” — для М. І. Сікорського був лейтмотивом у створенні інтер'єрів. Але разом з тим Михайло Іванович вимагав відповідності пам'ятки з наповненням її інтер'єру по таких параметрах: період (датування), регіон, соціальний статус, рід занять.

В розділі “Ремесла та промисли” представлені майстерні, устаткування сільських ремісників, майстрів дрібних промислів Середньої Наддніпрянщини періоду розвитку капіталізму. Це гончарство, чинбарство, ткацтво, ковальство, килимарство; гребінницький та олійний промисли; стельмашня та ободопарня; це — столярі, бондарі, ложкарі, шевці, решітники тощо. У кожній майстерні зібрані, відповідно розміщені знаряддя праці, інструменти, пристрої, заготовки, готова продукція. Таке враження, ніби сюди має повернутися майстер і сісти за роботу.

Вимріяний у далеких 60-х роках музей нового типу Є. Ф. Іщенко, створений розумом, енергією, наполегливістю М. І. Сікорського та колективом переяславських музейників посів почесне місце серед музеїв просто неба України.

Велику практичну і науково-методичну допомогу у створенні музею у різні періоди надавали провідні вчені та архітектори України: В. Борисенко, Г. Борисович, З. Гудченко, К. Гуслистий, А. Жук, Л. Прибега, М. Приходько, В. Самойлович, М. Сиваченко, О. Силин, Г. Скрипник, музейні працівники з МНАПУ Т. Василенко, С. Верговський, Л. Орел, В. Сікорський, М. Ходаківський, з Національного музею історії України І. Дудник, В. Мамуня, С. Чайковський. Значну різнопланову допомогу надавало УТ ОПІК, зокрема, замісник голови УТ ОПІК Я. Петрусенко. Вагомий внесок у створення музею, особливо у питанні виділення земельної ділянки під будівництво музею, зробив наш земляк, президент Академії архітектури України, лауреат державної премії УРСР В. Г. Заболотній. Упродовж багатьох років існували тісні творчі зв'язки М. І. Сікорського, наукових співробітників музею з невтомним збирачем української старовини І. М. Гончарем.

У 80-ті роки активізувалася науково-освітня і масова робота. Внаслідок багатопланової експедиційної роботи наукові співробітники зібрили багатющий матеріал по народних звичаях та обрядах. З 1985 р. започаткували проведення свята Зеленої неділі, яке проводиться до сьогодні. На території музею проводилося етнографічне свято “Переяславська веселка”. Науковці музею спільно з артистами художньої самодіяльності відтворювали традиційне народне весілля. На початку ХХІ ст. започатковано проведення етнографічних свят: “Різдвяні колядки”, “Масляна-Масляна, яка ти ма-

ла...”, сучасне свято народних майстрів. На території музею з 2007 р. проводиться дитячий обласний етнографічний фестиваль “Дитинства пісня Великодня”.

В цей час також продовжувалася робота над створенням нових тематичних музеїв, зокрема, Музею М. М. Бенардоса, Музею історії розвитку бджільництва, Музею історії релігії та атеїзму, Музею історії народних звичаїв і обрядів та унікальний комплекс Музею хліба.

В наступне десятиліття були створені Музей історії сухопутного транспорту і Музей пошти. Після реекспозиції Музей історії релігії та атеїзму дістав назву Музей Української Православної Церкви. На початку ХХІ століття були створені Музей пам’яті Поліського району Київської області, комплекс Музею лісового господарства, зроблена нова експозиція Музею українських народних обрядів та реекспозиція Музею Шолом-Алейхема.

У 90-х роках було зініційовано створення тимчасових тематичних експозицій в інтер’єрах хат. Дотримання традицій влаштування свят календарного циклу в давньому українському селі виявлялось через обрядодію, організацію системи харчування, через відповідні зміни в одязі, а також в інтер’єрі житла. Такі тимчасові експозиції створюються і по сьогодні на свята Різдва, Великодня, Зеленої неділі, в поліській хаті на Симона-Стовпника.

Останнім часом наукові працівники музею велику увагу приділяють науково-пошуковій

та науково-дослідницькій роботі, вивченню та пропаганді музейних колекцій. Беруть активну участь у наукових конференціях різної тематики. Науковці музею стали ініціаторами і організаторами наукових конференцій: “Сфремівські читання” та “Середня Наддніпрянина: матеріальна і духовна культура”. Проводиться значна лекційна, виставкова та видавнича робота. Приділяється велика увага охороні та збереженню пам’яток народної архітектури, речових експонатів. Споруди, збудовані ще у ХІХ столітті, простоявши у музеї понад 40 років, нині потребують ремонту та реставрації. Стоїть завдання кваліфікованої та якісної реставрації, щоб не втратити автентичності пам’ятки.

У 2009 році музею виповнюється 45 років. На сьогодні це унікальний музейний комплекс, до складу якого входять музей-село, археологічний розділ, 12 тематичних музеїв, який охоплює надзвичайно великі часові рамки і має багатопланові експозиції. На території 24,2 га експонується понад 300 об’єктів, з них 123 пам’ятки народної архітектури, понад 30 тис. знарядь праці, речей побуту, витворів народного мистецтва, 20 дворів з хатами та господарськими будівлями, 25 різноманітних установок і майстерень.

Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянини Національного історико-етнографічного заповідника “Переяслав” став справжньої скарбницею народного мистецтва, визначним пам’ятником творчого генію українського народу.

Джерела та література

- 1 *Ищенко С. Ф.* До проекту першого на Україні Переяслав-Хмельницького музею просто неба. — Переяслав-Хмельницький, 1969. — С. 13–14.
- 2 *Козій Г. Г.* Найбільше в житті він любив Україну і українське село // Г-та “Вісник Переяславщини”, 3.02.2009.
- 3 *Жам М. І.* Від інтер’єру житла до музею просто неба // Спогади. — особ. архів Жам О. М.
- 4 *Тронько П. Т.* Великий син і Герой України // Махінчук М. Переяславський скарб Михайла Сікорського. — К., 2005. — С. 256–260.
- 5 *Жам М. І.* Від інтер’єру житла до музею просто неба // Спогади. — особ. архів Жам О. М.
- 6 Архівний відділ Переяслав-Хмельницької міської ради. — оп. 1, спр. 201/178, арк. 158–159.
- 7 *Жам М. І.* Від інтер’єру житла до музею просто неба. // Спогади. — особ. архів Жам О. М.
- 8 *Ищенко С. Ф.* До проекту першого на Україні Переяслав-Хмельницького музею просто неба. — Переяслав-Хмельницький, 1969. — С. 9.

- 9 *Махінчук М.* Переяславський скарб Михайла Сікорського. — К., 2005. — С. 164.
- 10 *Махінчук М.* Переяславський скарб Михайла Сікорського. — К., 2005. — С. 166–169.
- 11 *Гудченко З. С.* Музеї народної архітектури України. — К., 1981. — С. 75.
- 12 *Скрипник Г. А.* Етнографічні музеї України. — К., 1989. — С. 222.
- 13 *Сікорський М. І.* Національний історико-етнографічний заповідник “Переяслав” // *Культура. Історія. Традиції.* — № 2. — 2003. — С. 9.
- 14 *Ищенко Є. Ф.* До проекту першого на Україні Переяслав-Хмельницького музею просто неба. — Переяслав-Хмельницький, 1969. — С. 18.

Hanna Koziy

To the first in Ukraine museum under open-skies — 45

The article to the create Museum folk architecture Middle Highlands of the Dnipro in Pereyaslav-Khmel'nitsky.

Key words: *museum, folk architecture, Middle Highlands of the Dnipro, exposition, conception, structure.*

